

ДЕТАПИС

ДВИЈЕ ХИЉАДЕ ЧЕТРНАЕСТЕ

Уредник

Чедомир Вишњић

Српско културно друштво
ПРОСВЈЕТА
ЗАГРЕБ, 2014.

Боривој Чалић

Инвенџар епископског двора у Осијеку 1773. године

1.

Осјечко поље, подручје око Осијека, у међуречју Драве, Дунава и Вуке, припадало је у 18. столећу, у црквено-административном погледу, различитим епархијама. Након Велике сеобе, у доба патријарха Арсенија III Чарнојевића, почетком 18. столећа било је под јурисдикцијом мохачко-сигетског епископа Јефрема Јанковића Тетовца, све до његовог одласка у Русију 1703. године. Потом се нашло у саставу Сремске архидијецезе, а на Сабору у Крушедолу 1710. дошло је под власт печујског владике Никанора Мелентијевића, који је 1713. пренео епископско седиште у Осијек. На Сабору у Хопову 1721. за сечујског и осјечкопољског епископа изабран је Максим Гавриловић, архимандрит манастира Бешенова. Владика Максим купио је у Осијеку од камералобердиректора Игнаца Осенда кућу, коју је претворио у своју резиденцију. Након његове смрти 1733. епархијом је администрирао Павле Ненадовић, тада егзарх архиепископа и митрополита Викентија Јовановића. Исте године Сечујска епархија је укинута и сједињена с Будимском епархијом, а Осјечкопољска је постала саставни део Сремске архидијецезе.¹ У доба градње двора у Сремским Карловцима, у Осијеку столује патријарх Арсеније IV Јовановић Шакабента.² Патријарх је 1746. у Сремским Карловцима посветио Јована Георгијевића, једног од својих најоданијих људи, за осјечкопољског епископа.³ Осијек је био важно војно и државно административно средиште па је Јован Георгијевић, као особа

- 1 С[лободан] Г. М[илеуснић], Осјечкопољска епархија, (у) Енциклопедија православља, 2, Савремена администрација, Београд, 2002.
- 2 Милорад Л. Мишковић, *Осјечкопољска и барањска епархија*, (у) *Први шемаџизам Епархије осјечкопољске и барањске*, Даљ – Београд, 2009, 17–19.
- 3 Лаза Чурчић, *Свидетелство о избору Јована Георгијевића за осјечкопољског епископа*, (у ауторовој књизи) *Српске књије и српски писци 18. века*, Књижевна заједница Новог Сада, Нови Сад, 1988, 148–151.

Школарски списак

Списак деце која се налази на списку основних школа у овом округу, који је издати од стране Министарства просвете у Београду, у складу са Законом о школама од 18. Октобра 1908. године.

I. СРБСКА ДЕЦА

1. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
2. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
3. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
4. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
5. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
6. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
7. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
8. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.

II. СРБСКА ДЕЦА

9. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
10. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
11. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
12. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
13. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
14. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
15. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
16. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
17. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
18. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
19. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
20. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.
21. Школа у селу Београд, основна школа, деце 100.

од патријарховог посебног поверења, имао и задатак да, у својеврсној дипломатској мисији, одржава контакте с властима.⁴ Георгијевић је био епископ до смрти Арсенија IV Јовановића, 1748. године.⁵ Након тога је осјечкопољска епархија придружена славонском владичанству са седиштем у Пакрацу, а под управом епископа Софронија Јовановића. Софроније се и настанио у Осијеку, те је 1750. стари владичански двор, који се налазио на државном путу и, вероватно, био неподесан за резиденцију, заменио с пиваром Јоханом Штемером за кућу насупрот осјечкој саборној цркви Успења Пресвете Богородице. У том двору је имао резиденцију до 1756. када се преселио у Пакрац, где је наредне године и умро.⁶ Осјечкопољска епархија тада је издвојена из Пакрачке епархије и коначно припојена Сремскокарловачкој архидијезези у чијем је саставу остала до 1991. године.

У осјечком владичанском двору боравили су повремено до 1776. митрополитски егзарси Герасим Радосављевић и Данило Богдановић. Већ око 1785. двор се помиње као запуштен, празан и рушеван, а башта као неуредна, претворена у пашњак, ђубриште и складиште грађе. На Темишварском сабору 1790. предложено је да се резиденција прода, али је ово питање решено тек 1877. када је патријарх Герман Анђелић поклатио двор осјечкој Црквеној општини, која га је потом продала граду за 4000 форинти.⁷

2.

Документ који се доноси у прилогу представља инвентар осјечког владичанског двора. Начињен је поткрај 1773, након смрти Јована Георгијевића, а по наредби бачког епископа Мојсеја Путника који је до пролећа 1774, када је за новог архиепископа и митрополита изабран темишварски епископ Викентије Јовановић Видак, администрирао Карловачком митрополијом. Овај инвентар начињен је руком значајне личности српске културе 18. столећа. Реч је о Павлу Ненадовићу Млађем (Будимски Табан, ? – Темишвар, 1788), преводиоцу, песнику и митрополитском секретару, који је у то доба био провизор митрополијског властелинства у Даљу. Приредио је текст *Сшемашоографије* коју је 1741. отиснуо Христофор Жефаровић, а с латинског је превео српске привилегије.⁸

Инвентар открива скромно намештену резиденцију, опремљену тек најосновнијим стварима, на којој је време, али и одсуство сталних становника и њихове свакодневне бриге, оставило свој траг. Из осјечког

4 Душан Љ. Кашић, *Српска насеља и цркве у сјеверној Хрватској и Славонији*, Епархијски управни одбор, Загреб, 2004, 186.

5 Јован Георгијевић премештен је 1749. у Карансебеш за карансебешко–вршачког епископа, да би ускоро седиште владичанства преместио у Вршац и онде подигао велелепни епископски двор, један од најлепших у Српској православној цркви. Након смрти архиепископа и митрополита Павла Ненадовића изабран је 1769. за његовог наследника. Био је несумњиво учен човек о чему сведоче и дела која је написао *Параклис Сшефану Дечанском* и *Канон молебни Сшефану Дечанском*, а која је послао на дар Дечанима, манастиру свог пострига (Уп. Л. Чурчић, *Параклис Сшефану Дечанском Јована Георгијевића из 1762. године*, (у) *Исшо*, 152–177), његова промишљања о реформи ћирилице (Уп. Л. Чурчић, *Зайиси ейискоиа Јована Георгијевића 1761–1766. у Вршцу реформисаном ћирилицом*, (у ауторовој књизи) *Исходи и сшае српских књија 18. века*, Библиотека Матице српске, Нови Сад, 2006, 56–61), те књига *Собраније избраних молишава*, коју је штампао 1771. код

Курибека у Бечу. Умро је 1773. и сахрањен је у Крушедолу. В. и Сава (Вуковић), епископ шумадијски, *Српски јерарси од деветиої до двадесетїої века*, Београд – Подгорица – Крагујевац, 1996, 244–247.

6 М. Л. Мишковић, *Исїо*, 19.

7 *Исїо*, 20–21.

8 Боривоје Маринковић, *Уводне белешке за једну сїудуїју о Павлу Ненадовићу Млађем, ѝреводиоцу Жефаровићеве Сїемашїоїрафије*, (у ауторовој књизи) *Заборављени брашсїивеници ѝо ѝеру*, Службени гласник, Београд, 2008, 85–90.

9 Документ се доноси у фонетској транскрипцији, савременом српском ћирилицом. Слова исписана изнад реда спуштена су у ред у округлим, а изостављена слова додана су у угластим заградама.

двора су 1769. неки комади намештаја по наредби Јована Георгијевића пренесени у Даљ ради опремања тамошњег митрополитског двора. Реч је, чини се, о стварима које су биле његово власништво и које је он могао набавити још у доба свог боравка у Осијеку па су од тада, његовим одласком, онде и заостале. И овакав, тек сумарно сведен инвентар, мали је али важан прилог за стварање потпуније слике о приватном окружењу припадника високих црквених кругова у 18. столећу.

Документ је исписан на три странице једног табака папира, а чува се у Архивској збирци Музеја Српске православне цркве у Београду (сигн. 9350).⁹

Шпецификација

вештеј двора осечкија, који ја долу потписати по високо(м) указу их високо преос[ве]шт[енс]тва Г. Еп[ис]копа Бачког и администратора данас низположенога датума прегледао јесам, и обретело се следоватељне:

- 1 Јован Белгради (1715–1779), пуковник Славонског хусарског пука. Пореклом из племићке породице у Ердељу, од младости се посветио војничком позиву.
- 2 који се налази

Недвижимаја

1. Кућа у дољњој вароши осечкој, чрез Г. оберстера Белградију¹ изнутра репарирата
2. Кућа у авлији стара нерепарирата
3. Штала, како у првом состојанији била, тако и сад находи се
4. Шупфа сасвим била срушена, и чрез Г. оберстера Белградију изнова сасвим
воздвигнута
5. Башта у прво(м) состојанији јест
6. Кућа у широком сокаку сасвим порушена
7. Ливада, [и]
8. 3 јутра земље, и сад без ограде находјат сја

Прилози

Движимаја

9. 6 икона дрвени[х] различни[х], и сад находјат сја
10. 16 икона на папиру и платну од који(х) 4 подерате
11. 10 икона фигура у стаклу и рамови, находјат сја
12. 5 икона на папиру од који(х) 2 раздерате
13. 4 иконе на платну и сад находјат сја
14. 5 портрета римс[ких] императоро(в), находјат сја
15. 1 велико огледало, находит сја
16. 1 хастал и на јему липови харма(н), находјат сја
17. 1 харман с 2 стаклени пенцера, обитију² у Даљу почившаго Г. архиеп[ис]копа Јована донешен где и сад находит се
18. 1 стар велики харма(н) у Осеку и сад находит се
19. 1 стари хастал с трима ногама, у Даљу
20. 1 ординар мали хастал, у Даљу
21. 2 округла хастала от који(х) 1 фарбован и сад у Осеку јест
22. 1 мали ординар хастал и сад находит се

23. 2 кухињска хастала и сад у кух[и]њи находит се
24. 1 велико канабе находит сја у сали
25. 5 велики[х] столица от који(х) 3 подерате
26. 12 кожни[х] столица от који(х) 2 покварене
27. 1 ама от различни[х] парчета чохе, и сад находит сја
28. 1 ама от зелене раше подерана
29. 5 пари от зелене раше фиранги и сад находит сја
30. 1 пар от платна, находит сја
31. 1 лакови стари кревет сасвим порушен

Прегледано у Осеку, 13. деке(м)[врија] 773 лета.

Шпецификација

вештеј zde у Даљу от 769 лета почившаго архиеп[ис]копа Јована Георгијевића, zde донешене које и сад находитсја.

1. 1 велико от чрне коже канабе
  2. 12 столица кожни[х] чрни[х]
  3. 12 столица кожни[х] чрвени[х]
  4. 1 хастал липов с 3(ма) полама
  5. 1 бели порцулан
  6. 1 харман от чамовине у 770 начињен за хаљине
  7. 1 велике саонице
- Бакари и колат никакова zde не находит сја.

У Даљу 14 деке(м)[врија] 773.

Павел Ненадовић
провизор даљски